

As a result of the research, theoretical approaches to updating the activities of legal clinics are proposed, including the integration of a psychologically sensitive component into educational and practical activities, the development of reflective and supervisory practices, as well as the formation of a dual-oriented model of clinical legal education.

Keywords: legal clinics; legal education; martial law; psychologically sensitive approach; multi-layer vulnerability environment; clinical legal education; professional competencies.

*Дата першого надходження статті до видання: 13.04.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026 р.*

УДК: 34:004

DOI 10.31558/2786-5835.2026.1.2.6

Калаченкова Катерина Олександрівна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0720-2476>

РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У статті проведено наукове дослідження ролі юридичних клінік як інституційного механізму реалізації політики зеленого курсу (European Green Deal) в умовах глобальної диджиталізації суспільних відносин. Актуальність теми зумовлена необхідністю імплементації Україною стандартів Європейського Союзу щодо кліматичної нейтральності та сталого розвитку, що в національних реаліях набуває характеру «подвійного переходу» (Twin Transition) – поєднання екологічної трансформації з цифровим розвитком. Метою статті є визначення правової ролі юридичних клінік у реалізації політики зеленого курсу та аналіз впливу диджиталізації на їх функціонування як інструменту забезпечення ефективної екологічної політики держави.

У межах дослідження здійснено аналіз наукових робіт вчених, а також архітектури законодавства національного та міжнародного рівнів, що регулює питання екологічного та цифрового розвитку. Звернено увагу, що юридичні клініки, окрім освітньої функції, виконують критичну соціальну місію, виступаючи посередниками у забезпеченні доступу до екологічного правосуддя відповідно до положень Орхуської конвенції.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні концептуальної трирівневої моделі трансформації юридичних клінік. Перший рівень передбачає спеціалізацію через створення екологічних клінік; другий – технологізацію шляхом функціонування у форматі «цифрових лабораторій» для роботи з Big Data та інструментами LegalTech; третій – масштабування у міжуніверситетські мережеві «зелені офіси». Доведено, що використання диджитал-інструментів (електронних платформ, реєстрів та систем моніторингу) дає змогу клінікам ефективно долати інституційну розірваність, забезпечуючи інклюзивність захисту екологічних прав громадян. Сформульовано висновки щодо необхідності інтеграції юридичних клінік у систему цифрового екологічного врядування як суб'єктів, що забезпечують горизонтальну взаємодію між державою, наукою та суспільством.

Ключові слова: юридична клініка, зелена економіка, зелений курс, Green Deal, довкілля, диджиталізація, цифрова трансформація, екологічне врядування, цифрові лабораторії, «зелені офіси», екологічні права, LegalTech, правове регулювання, доступ до правосуддя, державна політика, сталий розвиток, аграрний сектор, екологічна політика, євроінтеграція.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку правових систем характеризується посиленням ролі екологічного компонента у формуванні державної політики та трансформацією економічних моделей у напрямі сталого розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває реалізація політики «зеленого курсу», яка на рівні Європейського Союзу закріплена у стратегічному документі – Європейському зеленому курсі (European Green Deal, далі – EGD) [1; 2], що визначає комплекс заходів, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності, розвиток зеленої економіки та забезпечення балансу між економічним зростанням і захистом довкілля [3]. Для України, в умовах повоєнного відновлення, імплементація EGD набуває ознак «подвійного переходу» (Twin Transition) [4], де екологічна трансформація нерозривно пов'язана з диджиталізацією суспільних відносин.

Нормативну основу цього процесу становлять Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [5], а також стратегічні документи у сфері цифрової трансформації, зокрема Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України [6], Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [7], Рамка цифрової компетентності громадян України [8]. Вказані акти визначають необхідність інтеграції екологічних та цифрових підходів у процес державного управління, що актуалізує питання пошуку ефективних інституційних механізмів реалізації відповідної політики.

Водночас реалізація політики зеленого курсу не може обмежуватися діяльністю органів державної влади, оскільки передбачає активну участь інститутів громадянського суспільства, зокрема у сфері забезпечення доступу до правової допомоги, підвищення рівня правової обізнаності населення та участі у прийнятті екологічно значущих рішень. Це корелюється з положеннями Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) [9; 10]. У цьому контексті особливого значення набувають юридичні клініки, які, поєднуючи освітню та соціальну функції, забезпечують практичну підготовку майбутніх правників та одночасно сприяють реалізації прав громадян, у тому числі у сфері екологічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі «зелений курс» розглядається не просто як сукупність екологічних ініціатив, а як нова модель правового та економічного розвитку, що поєднує екологічні цілі із соціальною справедливістю та цифровою трансформацією (J. Jans, H. Vedder) [11]. Питання екологічного врядування та доступу до правосуддя (згідно з Орхуською конвенцією) досліджували E. Fisher, B. Lange, E. Scotford [12]. Значення клінічної освіти як інструменту соціальної справедливості обґрунтовано у праці

F. S. Bloch [13]. R. Susskind наголошує, що цифрові технології докорінно змінюють модель надання юридичної допомоги [14]. К. Калаченкова також звертає увагу на розвиток юридичної клінічної освіти в умовах диджиталізації [15]. Проте, попри значний масив досліджень еко-політики та диджиталізації (цифровізації) окремо, роль юридичних клінік як суб'єктів реалізації «зеленого курсу» в умовах тотальної диджиталізації залишається недостатньо висвітленою. Зокрема, потребує опрацювання модель міжуніверситетської мережевої взаємодії як інструменту цифрового ековрядування.

Метою статті є визначення правової ролі юридичних клінік у реалізації політики «зеленого курсу» та аналіз впливу диджиталізації на їх функціонування як інструменту забезпечення ефективної екологічної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Політика зеленого курсу в Європейському Союзі є системним правовим явищем, що охоплює комплекс нормативних, стратегічних та інституційних механізмів, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності, трансформацію економіки та забезпечення сталого розвитку. Її правовий фундамент базується на первинному праві ЄС, а саме ст. 191 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає основоположні цілі політики Союзу щодо довкілля (збереження довкілля, захист здоров'я людини, раціональне використання природних ресурсів тощо) [16; 17].

Окрім первинного права, нормативний масив регулювання формується через систему вторинного права, концептуальним вектором якої виступає Європейський зелений курс (European Green Deal – EGD). Представлений Європейською Комісією у 2019 році, EGD визначає стратегічну дорожню карту трансформації ЄС у кліматично нейтральний блок до 2050 року. Правова сутність EGD полягає у запровадженні моделі сталого розвитку, де економічне зростання відокремлюється від вичерпного використання ресурсів, а перехід до екологічно безпечної економіки базується на принципах справедливості та соціальної інклюзивності, забезпечуючи, щоб жоден регіон чи громадянин не залишилися поза увагою у процесі трансформації [1; 2]. Імперативний характер цієї політики був посилений прийняттям Європейського кліматичного закону (Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council (European Climate Law)). Цей акт надав відповідним цілям статусу юридично обов'язкових, зокрема визначив завдання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року та встановив проміжну мету – скорочення чистих викидів парникових газів щонайменше на 55 % до 2030 року, порівняно з рівнями 1990 року [18]. У подальшому розвиток цих положень було забезпечено в рамках пакету «Fit for 55» [19], що передбачає перегляд ключових інструментів екологічної та кліматичної політики ЄС.

Системність правового регулювання політики «зеленого курсу» проявляється також у впровадженні багаторівневого підходу, який охоплює різні сектори

економіки, зокрема енергетику, транспорт, промисловість, аграрний сектор та фінансову сферу. Важливим елементом є інтеграція чотирьох ключових принципів екологічної політики ЄС, як-от застереження, профілактика, усунення забруднення в місці його виникнення та «забруднювач платить», закріплених у ч. 2 ст. 191 Договору про функціонування Європейського Союзу [16; 17]. До того ж реалізація політики «зеленого курсу» забезпечується через спеціальне регулювання, яке встановлює пріоритети екологічної політики, включаючи перехід до циркулярної економіки, досягнення нульового рівня забруднення та збереження біорізноманіття [20].

Водночас важливою характеристикою політики «зеленого курсу» є її інтеграційний характер, що передбачає поширення відповідних стандартів на країни-кандидати до ЄС, у тому числі Україну. У контексті євроінтеграційного курсу Україна зобов'язана імплементувати *acquis* ЄС у сферах екології, енергетики та кліматичної політики, що безпосередньо пов'язано з реалізацією положень «зеленого курсу» [21]. Вплив цієї політики на національне законодавство України проявляється не лише у гармонізації нормативної бази, а й у зміні регулювання – переходу від компенсаційних механізмів (сплати штрафів за забруднення) до стимулювання технологічної модернізації та впровадження моделі зеленої економіки.

Важливим вектором імплементативної політики «зеленого курсу» є розвиток інструментів державного регулювання, зокрема у сфері енергетики, енергоефективності, відновлюваних джерел енергії та зеленого фінансування. У цьому контексті варто зазначити, що гармонізація українського законодавства з правом ЄС сприяє формуванню нових правових інститутів, як-от система моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, що відповідає європейським стандартам [22].

Національна правова система України на сучасному етапі проходить стадію активної трансформації, адаптуючи низку нормативних актів до стандартів «зеленого курсу». Фундаментальне значення має Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [5], який визначає стратегічні цілі екологічної політики держави через інтеграцію екологічних вимог у всі сфери суспільного життя та забезпечення сталого використання природних ресурсів. Логічним продовженням цього курсу стало прийняття у 2024 році Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» [23], який *де-юре* закріпив прагнення України до досягнення кліматичної нейтральності, максимально наблизивши національне регулювання до архітектури Європейського кліматичного закону.

Водночас аналіз чинного законодавства України свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із фрагментарністю правового регулювання, недостатньою координацією між різними галузями права та відсутністю системного підходу

до реалізації політики зеленої економіки. Зокрема, відсутня цілісна законодавча модель, яка б інтегрувала екологічні, економічні та цифрові аспекти державної політики, що ускладнює ефективну імплементацію положень «зеленого курсу».

Особливого значення в умовах сучасних трансформацій набуває цифровий компонент реалізації екологічної політики. Диджиталізація перетворюється з технічного допоміжного засобу на самостійний фактор формування нових правових механізмів: від прозорого онлайн-моніторингу стану довкілля до створення цифрових платформ взаємодії між державою та суспільством. Поєднання політики «зеленого курсу» з процесами цифровізації формує нову модель екологічного врядування. Успішне функціонування такої моделі неможливе без залучення додаткових інституційних суб'єктів, здатних забезпечити фахову правову підтримку та контроль, серед яких особливе місце посідають юридичні клініки.

Традиційно юридичні клініки розглядаються як форма практичної підготовки здобувачів юридичної освіти, що поєднує навчальний процес із наданням безоплатної правової допомоги під керівництвом кураторів-викладачів та практикуючих юристів [24, с. 157–158]. Водночас їх функціональне призначення виходить за межі суто освітнього процесу, оскільки вони виконують важливу соціальну місію, спрямовану на забезпечення доступу до правосуддя [25], особливо для соціально вразливих верств населення. До того ж під впливом диджиталізації класична модель діяльності юридичної клініки поступово доповнюється використанням цифрових інструментів, зокрема онлайн-консультування, дистанційного супроводу справ, електронного документообігу та цифрових доказів. Це дає змогу значно розширити коло осіб, які можуть отримати правову допомогу, а також підвищити оперативність та ефективність реагування на порушення екологічного законодавства. У цьому контексті юридичні клініки трансформуються в невід'ємний елемент інфраструктури правової держави, що сприяє реалізації принципу верховенства права.

У сфері реалізації політики «зеленого курсу» юридичні клініки набувають додаткового функціонального навантаження, пов'язаного із забезпеченням правового супроводу екологічних відносин. Зокрема, їх діяльність може охоплювати надання правової допомоги у спорах, пов'язаних із порушенням екологічного законодавства, консультування щодо дотримання вимог екологічної безпеки, участь у підготовці звернень до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також правопросвітницьку діяльність у сфері охорони довкілля. Отже, юридичні клініки фактично виступають посередником між громадянами та державою у процесі реалізації екологічної політики.

Особливого значення набуває роль юридичних клінік у забезпеченні участі громадськості в екологічному врядуванні, що відповідає принципам, закріпленим у Орхуській конвенції [9; 10]. Через механізми клінічної освіти реалізується

трикомпонентна структура прав громадськості, а саме: прав на доступ до інформації, на участь у прийнятті екологічно значущих рішень та на доступ до правосуддя. Юридичні клініки стають дієвим інструментом розвитку екологічної демократії як фундаментального складника «зеленого курсу».

Водночас, незважаючи на значний потенціал юридичних клінік, механізми їх взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та іншими суб'єктами екологічної політики залишаються недостатньо розвиненими. Інституційна розірваність та відсутність закріплених форм співпраці обмежують участь клініцистів у процесах публічного обговорення та підготовки нормативно-правових актів, а також у здійсненні громадського контролю у сфері охорони довкілля. У цьому контексті доцільним є формування правових механізмів, які б забезпечували інтеграцію юридичних клінік у систему екологічного врядування як суб'єктів, що діють в інтересах громади.

Важливим чинником подолання зазначених бар'єрів виступає диджиталізація, яка змінює інструментарій та форми діяльності юридичних клінік у сфері реалізації політики «зеленого курсу». Використання цифрових інструментів, як-от електронні платформи звернень, відкриті реєстри, системи електронного судочинства, розширює можливості юридичних клінік щодо надання правової допомоги та участі у захисті екологічних прав. Це дає змогу забезпечити більш широкий доступ до правових послуг, підвищити оперативність реагування на порушення екологічного законодавства, та сприяти прозорості діяльності органів державної влади.

У цьому контексті юридичні клініки можуть розглядатися як суб'єкти цифрового екологічного врядування, які забезпечують горизонтальну взаємодію між громадянами та державою. Реалізація цього потенціалу вбачається у ступеневій трансформації клінічної моделі. По-перше, створення спеціалізованих екологічних юридичних клінік [26, с. 54], що забезпечить необхідний рівень експертизи у складних спорах Green Deal. По-друге, змістовним наповненням таких клінік має стати їх функціонування у форматі цифрових лабораторій, де теоретичні знання поєднуються з практичними навичками роботи з екологічними великими даними (Big Data) та LegalTech-інструментами. По-третє, найвищим рівнем такої трансформації є об'єднання окремих лабораторій у міжуніверситетські мережеві «зелені офіси». Такий мережевий формат дає змогу подолати фрагментарність екологічної освіти та забезпечити комплексний підхід до захисту прав на загальнодержавному рівні, створюючи дієвий механізм співпраці між наукою, освітою та практикою.

Саме така трирівнева модель – від вузької спеціалізації через цифровізацію до мережевої кооперації – є критично необхідною для успішної імплементації European Green Deal в Україні. Однак її впровадження потребує від клініцистів

не лише володіння технологіями, а й дотримання високих стандартів інформаційної безпеки та етики роботи з цифровими даними.

Висновки. На основі проведеного дослідження щодо ролі юридичних клінік у контексті імплементації Європейського «зеленого курсу» в умовах цифровізації можна сформулювати такі висновки:

– політика зеленого курсу (European Green Deal) визначена як стратегічний правовий феномен, що вимагає від України не лише гармонізації законодавства, а й створення ефективного інституційного середовища. Встановлено, що успішна реалізація «зеленого переходу» неможлива без активного залучення інститутів громадянського суспільства, здатних забезпечити доступ до екологічного правосуддя;

– обґрунтована необхідність переосмислення ролі юридичних клінік як активних суб'єктів забезпечення доступу до «зеленого» правосуддя та правопросвітництва. Юридичні клініки є фундаментальним елементом «зеленої» демократії. Виходячи за межі суто освітнього процесу, клініки трансформуються у правових посередників, які забезпечують практичну реалізацію Орхуської конвенції. Вони стають дієвим механізмом реалізації трикомпонентної структури прав громадськості: доступу до екологічної інформації, участі в прийнятті рішень та захисту прав у судовому порядку;

– запропоновано концептуальну трирівневу модель розвитку клінічного руху, що відповідає викликам диджиталізації та екологічної політики. Перший рівень включає спеціалізацію, а саме створення екологічних юридичних клінік для формування глибокої міжгалузевої експертизи. Другий рівень – технологізація, що передбачає функціонування юридичних клінік у форматі «цифрових лабораторій» для роботи з Big Data та LegalTech-інструментами, що дає змогу конвертувати цифрові дані моніторингу довкілля у доказову базу. Третій рівень – масштабування, тобто об'єднання лабораторій у міжуніверситетські мережеві «зелені офіси» для подолання фрагментарності освіти та створення платформи горизонтальної співпраці між наукою, державою та суспільством; диджиталізація ідентифікована як ключовий фактор подолання інституційної розірваності. Використання систем електронного судочинства та відкритих державних реєстрів допомагає клінікам ефективно долати географічні та організаційні бар'єри, забезпечуючи інклюзивність екологічного захисту для вразливих верств населення.

Список використаних джерел

1. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 30.04.2026).
2. European Green Deal. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-green-deal/> (дата звернення: 30.04.2026).

3. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *The European Green Deal*. COM(2019) 640 final. Brussels, 11.12.2019. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/47573/st_15051_2019_init_en.pdf (дата звернення: 30.04.2026).
4. Подвійний перехід МСП в ЄС: виклики та рекомендації для стейкхолдерів. *Кластерний альянс*. 2024. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/double-transition-of-smes-in-the-eu-challenges-and-recommendations-for-stakeholders/> (дата звернення: 30.04.2026).
5. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 30.04.2026).
6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2026).
7. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження Кабінету міністрів України від 31.12.2024 № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2026).
8. Рамка цифрової компетентності громадян України (оновлена редакція) / Міністерство цифрової трансформації України; Дія.Освіта. Київ, 2023. 40 с. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf (дата звернення: 30.04.2026).
9. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 30.04.2026).
10. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention), 1998. URL: <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf> (дата звернення: 30.04.2026).
11. Jans J. H., Vedder H. H. B. *European Environmental Law*. 5th edition. Groningen: Europa Law Publishing, 2024. 384 p. URL: https://www.europalawpublishing.com/101-73_European-Environmental-Law-5th-edition (дата звернення: 30.04.2026).
12. Fisher E., Lange B., Scotford E. *Environmental Law: Text, Cases & Materials*. 2019. DOI: 10.1093/he/9780198811077.001.0001. URL: https://www.researchgate.net/publication/356119559_Environmental_Law_Text_Cases_MaterialsText_Cases_Materials (дата звернення: 30.04.2026).
13. Bloch F. S. *The Global Clinical Movement: Educating Lawyers for Social Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 400 p. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7840790/> (дата звернення: 30.04.2026).
14. Susskind R. *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future (Third Edition)*. Oxford: Oxford University Press, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1093/9780192864727.001.0001>. URL: <https://academic.oup.com/oxford-law-pro/book/60058> (дата звернення: 30.04.2026).
15. Калаченкова К. О. Діджиталізація та юридична клінічна освіта. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1, т. 2. С. 24–32. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.2.3>. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14115/14017> (дата звернення: 30.04.2026).
16. Консолідована версія Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: Міжнародний документ від 07.02.1992, 25.03.1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 30.04.2026).
17. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Art. 191. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF> (дата звернення: 30.04.2026).
18. Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulations (EC) № 401/2009 and (EU) 2018/1999 ('European Climate Law'). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj/eng> (дата звернення: 30.04.2026).

19. Fit for 55. European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fit-for-55/> (дата звернення: 30.04.2026).
20. Environment policy: general principles and basic framework. *European Parliament Fact Sheets*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework%23~:text=EU%2520environment%2520policy%2520dates%2520back,called%2520for%2520an%2520action%2520programme> (дата звернення: 30.04.2026).
21. Європейський зелений курс: вплив на політику та законодавство України у сферах енергетики, клімату та довкілля. *Суспільство і довкілля. Ресурсно-аналітичний центр*. URL: <https://rac.org.ua/vstup-do-yes-uk/yevropejskyj-zelenuj-kurs/yevropejskyj-zelenuj-kurs-vplyv-na-polityku-ta-zakonodavstvo-ukrayiny-u-sferah-energetyky-klimatu-ta-dovkillya/> (дата звернення: 30.04.2026).
22. Єврокомісія відзначила прогрес у кліматичній та екологічній політиці. *Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України*. 2025. URL: <https://saee.gov.ua/news/yevrokomisiia-vidznachyla-prohres-u-klimatychnii-ta-ekolohichnii-politytsi> (дата звернення: 30.04.2026).
23. Про основні засади державної кліматичної політики: Закон України від 08.10.2024 № 3991-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2025. № 9. Ст. 19.
24. Калаченкова К. О., Титова О. В. Імітаційна клініка як засіб формування компетентностей студентів юридичних спеціальностей. *Правничий часопис Донецького університету*. 2018. № 1–2. С. 155–163. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/6614> (дата звернення: 30.04.2026).
25. Giddings J. Promoting Justice Through Clinical Legal Education. *Justice Press*. 2013. DOI: 10.1080/03069400.2016.1185264. URL: https://www.researchgate.net/publication/305036325_Promoting_Justice_through_Clinical_Legal_Education_by_Jeff_Giddings (дата звернення: 30.04.2026).
26. Титова О., Калаченкова К. Імітаційна юридична клініка з господарського права: опит та перспективи розвитку. *Economic and Law Paradigm of Modern Society*. 2019. № 4. С. 52–61.

Kateryna Kalachenkova. The Role of Legal Clinics in Implementing the Green Deal Policy in the Context Of Digitalization

This article presents a scientific study of the role of legal clinics as an institutional mechanism for implementing the Green Deal policy in the context of the global digitalization of social relations. The relevance of the topic stems from Ukraine’s need to implement European Union standards on climate neutrality and sustainable development, which, in the national context, takes on the character of a “Twin Transition” – the combination of ecological transformation with digital development. The purpose of this article is to define the legal role of legal clinics in implementing the Green Deal policy and to analyze the impact of digitalization on their functioning as a tool for ensuring effective state environmental policy.

As part of the study, an analysis was conducted of scholarly works by researchers, as well as the structure of national and international legislation regulating issues of environmental and digital development.

Attention is drawn to the fact that legal clinics, in addition to their educational function, fulfill a critical social mission by acting as intermediaries in ensuring access to environmental justice in accordance with the provisions of the Aarhus Convention.

The scientific novelty of this work lies in the development of a conceptual three-level model for the transformation of legal clinics. The first level involves specialization through the creation of environmental clinics; the second – technological advancement by operating in the format of “digital laboratories” to work with Big Data and LegalTech tools; the third – scaling up into inter-university networked “green offices”. It has been demonstrated that the use of digital tools (electronic platforms, registries, and monitoring systems) enables clinics to effectively overcome institutional fragmentation, ensuring the inclusivity of the protection of citizens’ environmental rights. Conclusions have been drawn regarding the need to integrate legal clinics into the system of digital environmental governance as entities that ensure horizontal interaction between the state, academia, and society.

Keywords: legal clinic, green economy, green course, Green Deal, environment, digitization, digital transformation, environmental governance, digital laboratories, “green offices”, environmental rights, LegalTech, legal regulation, access to justice, public policy, sustainable development, agricultural sector, environmental policy, European integration.

Дата першого надходження статті до видання: 14.04.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026 р.

УДК 342.7:364.63.54
DOI 10.31558/2786-5835.2026.1.2.7

Литвиненко Валентина Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4206-0266>

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ЯК ОТРИМУВАЧІВ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Стаття присвячена аналізу нормативно-правових актів, що закріплюють правовий статус особи, яка постраждала від домашнього насильства, як однієї з категорій осіб, яким надається безоплатна вторинна правнича допомога. Зосереджено увагу на тому, що, крім права на безоплатну вторинну правничу допомогу, особи, які постраждали від домашнього насильства, як і інші, хто перебуває на законних підставах на території України, мають право і на безоплатну первинну правничу допомогу. Висвітлено, що постраждалими від домашнього насильства є повнолітні особи і діти, тобто особи до досягнення ними 18 років, які зазнали будь-якої із форм домашнього насильства. Акцентовано увагу на правильності використання саме термінів «насильство» та «постраждала особа» на протизвагу термінам «насилля» та «жертва». Встановлено, що зміст правового статусу осіб, які постраждали від домашнього насильства, закріплений Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», згідно з яким виокремлюються норми, які визначають права та обов'язки для повнолітніх осіб, які постраждали від домашнього насильства, та дітей, які зазнали домашнього насильства. Проаналізовано, що зміст правового статусу як повнолітніх осіб, так і дітей, які зазнали будь-якої форми домашнього насильства, мають однакову сукупність прав. Утім для дітей встановлені додаткові гарантії захисту, зважаючи на те, що їхніми кривдниками можуть бути їхні батьки або законні представники. Визначено, що реалізація особами, постраждалими від домашнього насильства, своїх прав, зокрема, забезпечується виконанням Типової програми для постраждалих осіб, яка спрямована на забезпечення комплексної підтримки та соціально-психологічної реабілітації постраждалих осіб, які потерпають від психологічної, сексуальної, фізичної та/або економічної форм домашнього насильства. Розглянуто, що особи, які постраждали від домашнього насильства, реалізуючи права на безоплатну вторинну правничу допомогу, набувають додатково спеціального правового статусу, що закріплений Законом України «Про безоплатну правничу допомогу».

Ключові слова: правнича допомога, безоплатна первинна правнича допомога, безоплатна вторинна правнича допомога, правовий статус, особа, постраждала від домашнього насильства, дитина, постраждала від домашнього насильства.